

Muzejska i muzeološka djelatnost dra Antuna Bauera

Branka Šulc

Muzejski dokumentacioni centar,
Zagreb

Muzeološki rad u kojem je dr Antun Bauer prisutan već pune 52 godine dio je i one vrste intelektualne pustolovine koja i bez nužnog agonističkog diskursa označava prepoznatljivu i međašnu oznaku u našoj muzeologiji i muzejskom radu uopće. I što se zapravo može napisati o toj ličnosti, okruženoj čitavog života i predrasudama i suprotnostima, pozitivnim ocjenama i krajnostima, a da to ne bude sentimentalno ili polemično »putovanje« kroz njegovu ali i našu muzeološku »prošlost«.

Iznimnost njegova angažmana, na širokom polju kulture, ne samo muzeološke teorije i prakse, već unaprijed traži oblikovanje pojma koji bi jasno imenovao cjelokupni njegov rad. Rad toliko znan i nepredvidiv, a od samog početka gotovo bez presedana, da bi nakon svih pojednostavljenja koja bi ga određivala Antun Bauer uvijek izmicao, jer on jest i znanstveni savjetnik, muzeolog, inicijator, pedagog, suradnik, izdavač i donator, osnivač i projektant brojnih muzeja i galerija. Ipak »kritična masa« njegova djelovanja usmjerena je prvenstveno unapređenju muzejske djelatnosti i muzejskoga kadra.

Promatra li se pojava Antuna Bauera povijesno i prema tradiciji i prema suvremenosti i prema malobrojnim idejnim suputnicima, bez sumnje ga valja odrediti i u onu, neveliku grupu sakupljača, kolekcionara i donatora, koji su svojim zbirkama osnivali ili dopunjavali i danas značajne muzeje i galerije. Od grada svojega rođenja Vukovara, u kojem osniva Gradski muzej i Galeriju umjetnina, preko Osijeka, Iloka i dalje incirirao će i zamašnim fondusom i omogućiti i osnivanje današnje Glipoteke JAZU, Arhiva za likovnu umjetnost JAZU i Muzejskog dokumentacionog centra u Zagrebu, što je u našim prilikama izuzetan slučaj, a pobrojane su tek neke od institucija. A pomaci (sudbonosni ponekad) »muzeoloških stratuma« u nizu muzeja i galerija sadržani su i u usmjerenim

Prof. Dr. Antun Bauer

osnivanjima i dopunama poklonjenih zbirki i permanentnim savjetima za usavršavanje muzejskog rada. Očigledno jest da su odrednice — porijeklo i značaj sakupljenog i sakupljanog materijala/muzejske građe, uvijek bile preuske za kompleksnije produbljanje njihova realnog ocjenjivanja i shvaćanja smisla i uloge sakupljača-donatora.

Melius non incipiet (bolje je ne početi nego se zaustaviti), sentenca je koja umnogome određuje dra Bauera, jer on se ne samo nije htio već i nije dao zaustaviti. A čitavog života ne samo osnivati, sakupljati već i direktno sudjelovati na unapređenju naše muzejske djelatnosti, to znači često i izazivati ali i biti izazvan, to znači pronaći načina da se i vlastito djelovanje i djela »muzejski« (u onom negativnom smislu) ne konzerviraju, već, nasuprot — vitaliziraju. Urođenom darovitošću osmišljavanja novih muzejskih i galerijskih sadržaja (često i posve eksperimentalnih), koja se javljaju u samom početku kao nepretenciozni pokušaj unapređenja i sveukupne muzejske djelatnosti, napose u godinama poslije 1946, s vremenom se pokazuje i kao njegova dalekosežna inicijativa, kao sve jasniji trag u kulturi vlastite sredine.

Iskustva koja dr Bauer stiže, u početku kao asistent na Katedri za arheo-

logiju Sveučilišta u Zagrebu, preko voditelja Glipoteke i Arhiva za likovnu umjetnost JAZU, direktora Hrvatskog školskog muzeja i Muzejskog dokumentacionog centra u Zagrebu, morala su utjecati i na postupnost i na zamašnost kojom je snažno ulazio u muzeološku problematiku, napose od pedesetih godina. Podatak da je u vrijeme kada se potvrđivao i utvrđivao osnove muzeologije u nas nalazio uporišta tek u malom broju istomišljenika, ne samo da nužno nameće već je i **conditio sine qua non** svakog daljnjeg raspravljanja o njegovoj djelatnosti. A uvijek prisutna »ideologija« zaborava prečesto je približavala Bauera i napredne muzeologe »jednom vremenu kojega se muka sastojala u tome, da gotovo svi njegovi sukobi prebivahu u nevidljivom svijetu«.

Muzeološko djelovanje A. Bauera u toku njegova vođenja Muzeološke sekcije Muzejskog društva Hrvatske (osnovanog 1946. g.) orijentirano je na rješavanje brojnih novih muzeoloških problema — od osnivanja novih muzeja, pomanjkanja stručnog kadra, neiskristaliziranih osnovnih pojmova vezanih za zadatke, rad i djelovanje muzeja, zaštitu, konzervaciju i restauraciju muzejskih predmeta i zbirki i njihovu inventarizaciju i valorizaciju. Taj rad je i temelj za svako daljnje obrazlaganje nastanka jezgre i Muzejskog društva Hrvatske i muzeologije šire.

Prve stranice naše muzeologije neće ostati nezabilježene čak niti u vrijeme kada se muzeji niveliraju u masu. Agilnošću, oznakom koja ga prati od prvih dana rada, A. Bauer će pokrenuti pa i izdavati u vlastitoj nakladi niz serijskih i vanserijskih publikacija u rasponu od zbornika za muzeološku problematiku »Muzeologije« do »Informaticae Museologicae«, časopisa koji je pokrenuo uočavajući potrebu muzejskog sektora za informacijama i analizama o recentnom stanju u muzejskoj djelatnosti Jugoslavije. Pokrenut će i tiskanje 54 sveska Muzejskog arhiva — Građe za muzeologiju, 30 svezaka Arhiva Hrvatskog školskog muzeja, 33 knjige Bibliografije i građe za umjetnost i srodne struke, uz niz drugih publikacija.

Posezat će i za nabavom inozemne muzeološke literature, poticati razmjenu stručnih publikacija, otvarati nove suradnje, organizirati stručna predavanja, seminare, jugoslavenska savje-

tovanja muzeologa, stručna putovanja po zemlji i inozemstvu.

Utječući direktno i na mijenjanje muzejske optike, vrijeme će to najbolje pokazati, A. Bauer je zadržao i vjeru, nasuprot tendencijama suprotnog smjera, u nezamislivost društva bez muzeja, argumentirajući je riječju i glasom, paralelno unoseći i brojna nova gledanja na interpretaciju muzejskog materijala, prisutna u današnjim saznanjima novog muzeološkog senzibiliteta.

U razdoblju brojnih promjena kulturnološkog okvira potkraj pedesetih godina na muzejskom sektoru, promjena koje brojne pojave inovacija ali i ličnosti relativiziraju, A. Bauer jasno i određeno koncipira, inicira i osnutak Muzejskog dokumentacionog centra, proširujući mu ubrzo djelatnost i na usku suradnju s postdiplomskim studijem muzeologije, koji je u okviru Centra za studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti Referalnog centra Sveučilišta u Zagrebu realiziran 1966/67. godine. MDC je tako postao i polazište za daljnji rad i unapređenje muzeologije i naposе za difuziju muzeoloških spoznaja i njezine primjene u praksi. Mentor, voditelj PDS-a za muzeologiju i predavač generacijama muzealaca, dr Bauer je doista i pripremao čitav naraštaj muzeologa. I ako doista kao voditelj i predavač teži stalnom usavršavanju svojih studenata, onda se ti i takovi potencijali i diferenciraju u srazmjeru sa snagom kojom se kao značajni i nameću.

Težio je, što nadahnuto i dalje čini, i afirmaciji naših muzeja i muzeologije i na širokim putovima »evropske muzeologije«. Brojna su njegova studijska putovanja, predavanja, sudjelovanja u radovima međunarodnih simpozija i kongresa, pripreme i realizacije brojnih izložaba.

Od godine 1931. do danas i na polju publicističnog rada teče Bauerova riječ u područja arheologije, povijesti umjetnosti i muzeologije. Više od stotinu publiciranih i nepubliciranih rukopisa doprinos u ne samo općoj izgradnji suvremenijeg poimanja muzeologije u nas već i afirmaciji muzejske djelatnosti Jugoslavije i izvan naših granica.

Zaustavljeni brojnošću prijedloga, elaborata, koncepcija i scenarija postava brojnih muzeja, galerija i zbirki u nas, treba još naglasiti da je dr Bauer i u takvim radovima uspostavljao i trajnu i ljudsku suradnju na svim nivoima muzejske djelatnosti. U stalnom okružju suprotnih mišljenja i htijenja, izboriti se i još uvijek tu borbu istrajavati — za nove institucije, publikacije, za

edukaciju muzejskog kadra, za daljnje i dublje proučavanje muzeoloških problema, dostajalo bi i za pohvalu ovom pojedincu. Nemirom produktivca dr Bauer dosiže u nas jedinstvene rezultate, istodobno gradeći i onu toliko nužnu zainteresiranu i zaintrigiranu društvenu atmosferu oko muzeja, a kao inicijator, iako već i djelima dokazan, on je i onaj kreativac bez čijeg imena ne može otpočeti rasprava o razvoju muzeologije u nas.

Razgovor s dr Antunom Bauerom

Tomislav Šola

Muzejski dokumentacioni centar, Zagreb

Vaše bogato 50-godišnje iskustvo muzejskog radnika i muzeologa teško je sažeti u kratko pitanje. Ipak, recite što vidite kao sukus tog dugogodišnjeg rada?

Ono što mi se čini najvažnijim istaknuti i što mi predstavlja najveće zadovoljstvo jest činjenica da je muzeologija, kao znanstvena disciplina, dobila samostalnan naučni status. Znao, događalo mi se često da su me kolege, direktori muzeja, pitali: »Dobro, što ti je to — muzeologija?« Godine 1954. bio sam u Beču sa starim profesorom Löhrom, koji je, unatoč podmaklim godinama, bio počasni profesor muzeologije na Filozofskom fakultetu bečkog sveučilišta. U tim svakodnevnim sastancima zamolio me da u njegovom seminaru održim jedno predavanje, — podnesem referat o stanju muzeja i muzeologije kod nas. Ja nisam znao da je to seminar koji se svake posljednje srijede u mjesecu održava za najširi auditorij. Došli su brojni muzejski radnici. Na moje predavanje koje je trajalo kojih 50 minuta bilo je još dva sata diskusije. To je bila, zapravo, moja prva afirmacija u svijetu. Kako je bila stogodišnjica Akademije, bilo je prisutno mnogo muzejskih radnika s cijelog njemačkog jezičnog područja. Kad sam se vratio natrag, jedan profesor koji je nekoliko dana ranije na istom fakultetu, na sličnom seminaru, ali unutar svoje specijalizacije, držao predavanje, rekao mi je: »Držao sam predavanje na toliko fakulteta na raznim stranama, a nikad nisam čuo ništa o nekoj muzeologiji!«; — zaprepastio se da sam na tom istom fakultetu na ka-

tedri za muzeologiju imao i ja referat na temu muzeologije. Zahvaljujući tim razgovorima, isti je profesor postao jedan od pobornika muzeologije, shvatio je što to jest, a, doista, tako sam »probijao led« ne kod nekolicine nego kod više desetaka muzealaca. Objavljao sam im što je to muzeologija i zašto je muzeologija tema koja bi trebala biti okosnica za rad u muzejima.

Jer, jedno je biti stručnjak — arheolog, na primjer, a posve drugo je biti muzealac-arheolog, koji će misiju muzeja, preko svoje struke, prenositi u društvo. A, — to je bilo jako teško dokazati.

Mislite li, dr Bauer, da ste svojim djelovanjem definitivno uspjeli dokazati postojanje i potrebu muzeologije?

Šakljlivo pitanje. Još uvijek ima muzealaca koji su strogo i isključivo opredijeljeni za svoju stručnu tematiku: arheolog na arheologiju, etnolog na etnografiju itd., a ne na misiju te svoje znanosti u društvu. Jer, znate, nije sporno da li jedan arheolog treba biti arheolog, ali muzej treba, u strukturi svojih kadrova, imati ne samo arheologe nego i one koji će tu arheologiju plasirati u potrošačko društvo. Kao što jedna proizvodna organizacija ima one koji proizvode i one koji plasiraju, tako i muzej treba, kao što muzeji u svijetu i rade, imati stručnjake od kojih jedni rade na jednom zadatku, a drugi na drugom. Jedan su kadar oni muzealci koji rade na stručnoj problematici, na stručnoj i naučnoj obradi građe; to su proizvođači kvalitete koju će pedagoški kadar u muzejima, usmjeren na javno djelovanje muzeja, prenositi u društvo. To je bitno. A, do toga mi još uvijek nismo došli. Kod nas je muzejska pedagogija problem u postupku gdje se još ne zna hoće li od toga nešto biti ili ne. Gledajte što su napravili u Sloveniji, — tamo nema niti jednog muzeja u kojem ne postoji muzejski pedagog. A rezultat toga jest da u Sloveniji ima na sto stanovnika 150 muzejskih posjeta. U drugim republikama, za razliku, na sto stanovnika ima 12, 15, eventualno 20 posjetilaca muzeja. Prema tome vidi se što znači muzejska pedagogija u onim ustanovama gdje ti pedagozi djeluju, za razliku od, recimo, naših prilika gdje u muzejima, jednostavno, pedagoga nema. Tu i tamo muzeji imaju pedagoge, a njihovi rezultati pokazuju što pedagog u muzeju znači. U drugim muzejima, gdje je bilo teško izboriti da se odobre sredstva za takvog stručnjaka, takvi stručnjaci su zaposleni, ali ne rade pedagoške poslove nego poslove kus-